

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

6
2023

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti

08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Qo'ng'irotboy Avezimbetovich

Elektron nashr. 424 sahifa, 30-iyun, 2023-yil.

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abdurahmonov Qalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Toshkulov Abduqodir Hamidovich, i.f.d., prof., O'zbekiston Respublikasi Prezidentining yoshlar, fan, ta'lim, sog'liqni saqlash, madaniyat va sport masalalari bo'yicha maslahatchisi o'rinbosari
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'ZR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Sharipov Qo'ng'irotboy Avazimbetovich, t.f.d., prof., TDIU rektori
Oblamuradov Narzulla Naimovich, i.f.n., dots., O'ZR Tabiat resurslari vaziri o'rinbosari
Djumaniyazov Maqsud Allanazarovich, Qoraqalpog'iston Resp. Tabiat resurslari qo'mitasi raisi
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'ZR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Utayev Uktam Choriyevich, O'ZR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'ZR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., TDIU Akademik faoliyat bo'yicha prorektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMB birinchi prorektori
Abdurahmanova Gulnora Qalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Maqsud Abdullayevich, p.f.d., prof., TDIU Moliya-iqtisod ishlari bo'yicha prorektori
Karimov Norboy G'aniyevich, i.f.d., prof., TDIU huzuridagi PKQTMO tarmoq markazi direktori
Hakimov Nazar Hakimovich, f.f.d. TDIU profesor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU Marketing kafedrasini professori
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., prof., Atrof-muhit va tabiatni muhofaza qilish texnologiyalari ilmiy-tadqiqot instituti
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., Toshkent arxitektura-qurilish universiteti katta o'qituvchisi
Kamilova Iroda Xusniddinova, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Ekspertlar kengashi:

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Imomqulov To'liq Burxonovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'ZR Tabiat resurslari vazirligi,
O'ZR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot"
jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli
qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Sanoat korxonalarida energiyadan foydalanish samaradorligini oshirishning asosiy yo'nalishlari	6
Buzrukxonov Sardorxon Sarvarxon o'g'li , mustaqil izlanuvchi	
Klasterlarni rivojlantirishda fermer xo'jaliklarining strategik boshqaruvi	11
Karimova Nilufar , tayanch doktorant	
Application of Information and Communication Technology to Promote Economic Development of Tourism Services in Uzbekistan	16
Peng Xinge , PhD Researcher	
O'zbekistonda qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan samarali foydalanishning asosiy yo'nalishlari	21
Xotamov Ibodulla Sadullayevich , i.f.n., professor, Najmiddinov Yakhyo Fazliddin o'g'li , kafedra assistenti	
Suv ta'minot korxonalarida biznes jarayonlari bo'yicha boshqaruv hisobi tizimida hisob yuritishning xususiyatlari	28
Saidakbarov Xusniddin Abdusalomovich , PhD, katta o'qituvchi	
O'zbekiston ichki oziq-ovqat tovarlari bozorini to'ldirishning o'ziga xos xususiyatlari	31
Azlarova Munira Muhammad Amin qizi , tadqiqotchi	
Assessing the Implementation of Sustainable Practices in Higher Education Institutions to Drive the Transition towards a Green Economy: A Management Perspective	40
Kuzikulova Dilfuza	
Qualitative functional development in industrial production	49
Ziyayeva Mukhtasar Mansurdjanovna , TSUE, DSc, assistant professor	
Temir yo'l transportini mahalliyashtirishni moliyalashtirish mexanizmning hozirgi holati	54
Xamrayev Djamshid Panjiyevich , mustaqil tadqiqotchi	
Enhancing Education Management for Green Development in Engineering Programs: Strategies, Challenges, and Outcomes	61
Eshbayev Oybek , Department of English Language	
Exploring the Role of Effective Management Practices in Achieving a Sustainable Green Economy	68
Rozikov Ravshan , Department of English Language	
Enhancing Vocational Competence of Future Economists through English Language Lessons in the Context of the Green Economy	76
Kurbanova Nigina , Department of English Language	
Empirical test of regional economic innovation and development along the Belt and Road	85
Kalonov Mukhiddin Bahritdinovich , professor	
Shao Junling , PhD student, researcher	
Analysis of the Impact of Cross border Investment and International Economic Integration	90
Zhao shenghan	
Yashil iqtisodiyotni moliyalashtirishda bank moliya texnologiyalarining ahamiyati	96
Abduraximova Dilora Karimovna , PhD	
Rivojlangan mamlakatlarda bilimlar iqtisodiyoti konsepsiyasidan samarali foydalanish yo'nalishlari	101
Xasanxonova Nodira Isametdinovna , PhD	
Biznes inkubator orqali kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarini shakllantirishda "yashil logistika" tamoyillaridan foydalanish	107
Narzullayev Shodiyor Eshpulatovich , kafedra assistenti	
Innovatsion faoliyatning asosi – intellektual salohiyat	112
Kaxorova Anora Nusratovna , kafedra assistenti	
Ijro hokimiyati organlari faoliyatini baholash mezonlari tushunchasi va turlari	118
Qahramon Usmanovich Umidullayev , yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD)	
Temir yo'l transportida mahalliyashtirishni moliyalashtirishning huquqiy asoslari	124
Xamrayev Djamshid Panjiyevich , mustaqil tadqiqotchisi	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari bo'yicha moliyaviy hisobot: tayyorlash va avtomatlashtirish	129
Tulayev Mirzakul Salamovich , dotsent	
O'zbekistonda kichik tadbirkorlikni rivojlantirishning samarali yo'llari	133
Sh. B. Babayev , dotsent; M. R. Qulmetov , dotsent	
Sug'urta kompaniyalari to'lov qobiliyatini kengaytirish yo'nalishlari	138
G'aniyev Shahriddin Vohidovich , professor, i. f. d. (DsC), Qarshiyev Daniyar Eshpulatovich , i. f. f. d. (PhD)	

Повышении роли цифровой трансформации банков в современном этапе развития экономики	144
Жиянова Наргиза Эсанбоена , к.э.н., проф., Азимжонова Малика Шавкат қизи , специалист первой категории	
To'qimachilik korxonalarida tejamkor ishlab chiqarishni tashkil etishda mehnat resurslari va ishlab chiqarish quvvatlaridan foydalanish samaradorligi	150
Yaxyayeva Inobat Karimovna , dotsent, PhD	
Liquidity and recent changes of government securities market in the United States, the United Kingdom and Japan.....	154
Kholikov Khamidulla Vaydulla ugli	
“История экономических учений” как основная дисциплина в подготовке конкурентоспособных кадров экономистов	160
Хакимов Назар Хакимович , доктор философских наук, профессор	
The importance of strategic management and strategic leadership	166
Reyimberdiyev Baburbek Adilbek o'g'li	
Exploring the Role of Higher Education in Fostering Green Economy Transition: A Systematic Analysis of Curriculum Integration and Skill Development.....	170
Xasanova Zarina , Department of English Language	
Inson kapitalini joriy etish tizimi va xodimlar daromadi o'rtasidagi o'zaro ta'sir tahlili.....	178
M. O. Hamroqulov , katta o'qituvchi	
Yetuk mutaxassis tayyorlash – kelajak uchun sarmoya.....	185
Farhod Bagibekovich Xalimbetov	
Analysis of new established and liquidated enterprises as a basis for jobs (On the example of Samarkand region)	188
Saidov Nurali Rakhimovich	
Basing and forecasting the priorities of introducing innovative medical services in Khorezm region.....	193
S. M. Rakhimova	
Оптимизации операционной стратегии и повышение экономического потенциала хлопково-текстильных кластеров	197
Джурабаев Отабек Джурабаевич , доцент	
Soliq to'g'risidagi qonunlarni buzganlik uchun yuridik javobgarlikka tortishning huquqiy asoslari	204
Hakimov Feruz Xurshid o'g'li , talaba	
Hayot sug'urtasining rivojlanishi va uning ijtimoiy hayotdagi o'rni	207
Baratova Dinora Alisherovna , katta o'qituvchisi	
Edge Computing texnologiyalari	213
Qulmatova S. , PhD, katta o'qituvchi; Karimov Botir , katta o'qituvchi	
Aksiyadorlik kapitalida davlat ulushini qisqartirish va xususiylashtirish holati	218
Mamatov Bahromjon Shavkatovich , PhD, dotsent	
Xususiylashtirishning ijobiy imijini shakllantirishning nazariy jihatlarini.....	223
Odilova Sitora Sayfitdin qizi , katta o'qituvchi	
Tomorqa xo'jaliklarida oziq-ovqat mahsulotlari yetishtirish hajmining prognoz ko'rsatkichlari	228
Saydullayeva Fotima Jozilovna , assistant	
O'zbekiston sug'urta bozori rivojlanishining o'ziga xos xususiyati.....	235
Xasanov Xayrulla Nasrullayevich	
O'zbekiston yoshlarida volontyorlik faoliyatini rivojlantirishning ijtimoiy-siyosiy va huquqiy mexanizmlari: jahon va mahalliy tajriba	241
Qudratov Anvarmirzo Murodillayevich , siyosiy fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD)	
Культурологический аспект преподавания русскоязычной литературы Казахстана в ВУЗе	247
Оспан Айзада Бейсенқызы , докторант 2 курса	
Tijorat banklarida kreditlash riskini boshqarish holati tahlili.....	251
Mirzoyev Feruz Mamurjonovich , mustaqil izlanuvchi	
Tijorat banklari aktivlarini diversifikatsiyalashning zamonaviy holati va tendensiyalari.....	259
Abdualim Abdujabbor o'g'li Abdurazzoqov , mustaqil tadqiqotchi	
Significance and prospects of using economic-mathematical models in analysis of our country's economic growth	267
Rasulov Jamshid Shokir o'g'li	
Bank daromadlilik ko'rsatkichlariga makroiqtisodiy omillar ta'siri.....	274
Madraimov Xabibulla Madaminovich , assistant o'qituvchi	

Xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirishning ilmiy konsepsiyalari	282
Mamatov Mamajan Axmadjonovich , i.f.n., dotsent	
Qishloq xo'jalik mahsulotlari ishlab chiqarishni rivojlantirishning makroiqtisodiy barqarorligini ta'minlash	288
Ergashova Nargiza Boboxonovna , talaba	
Budjet-soliq va pul-kredit siyosatini muvofiqlashtirishning nazariy yondashuvlari	296
Hakimjon Hakimov , tadqiqotchi	
Innovatsion-brokerlik faoliyatini rivojlantirishda moliyaviy injiniringni ahamiyatini oshirish istiqbollari	301
Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich , dotsent	
O'zbekistonda inson kapitalini rivojlantirishda ta'lim xizmatlari bozorining ahamiyati	306
Babadjanova Malika Ruzimovna , assistent o'qituvchi	
O'zbekiston sug'urtalovchilarining moliyaviy barqarorligini ta'minlashda qayta sug'urtaning roli	312
Kamilov Baxramjon Umardjonovich	
Shaxs ma'naviy-axloqiy tarbiyasi hamisha muhim	317
Bekdavlat Aliyev , professor, falsafa fanlari doktori	
Jismoniy shaxslar daromadini soliqqa tortishning zamonaviy tendensiyalari	321
O. T. Nurmatov , PhD	
Milliy mahsulotning mazmuni, tarkibiy qismlari va harakat shakllarini tadqiq qilishning nazariy-uslubiy asoslari	327
Abdullayev Suyun Artiqovich , O'zbekiston jahon tillari universiteti prorektori	
O'zbekiston Respublikasidagi yirik tijorat banklari kreditlash amaliyotining ekonometrik tahlil va natijalari	335
Kaxxarov Ulug'bek Xalmatovich , mustaqil izlanuvchi	
Aksiyadorlik jamiyatlari faoliyatda ichki nazorat va auditning xususiyatlari	346
Saidaxmedova Aida Mirzayevna , katta o'qituvchi	
Yangi O'zbekistonda yog'-moy korxonalari personalini boshqarishni takomillashtirish	352
D. A. Azlarova , PhD	
The Intersection of Sustainability and Economic Development: Balancing Environment and Business Needs	360
Kholikova Rukhsora Sanjarovna , PhD, Izzatulloev Bakhodir Ubaydullo ugli , student	
Davlat-xususiy sheriklikni tashkil etishning huquqiy-institutsional mexanizmlari	364
Zuhra Abdikarimova , tayanch doktorant	
Zamonaviy portfel nazariyasi asosida samarali portfelni shakllantirish	370
Sindarov Fazliddin Qahramonovich , kafedra assistenti	
Iste'molchilarning qandolat mahsulotlariga bo'lgan talablarini raqamli platformalar orqali tadqiq qilish yo'llari	376
To'ychiyeva Vasila Faxriddin qizi , assistent	
Investitsiya muhiti va faoliyati natijalarini baholash uslublari	381
B. K. Tuxliyev , professor	
Sanoat korxonalarida resurslar salohiyatini tizimli tahlil qilish – korxonalarining iqtisodiy barqarorligini ta'minlash omili sifatida	386
Madraximova Gulasal Ro'zimboy qizi , PhD	
Mintaqada kichik biznes va xususiy tadbirkorlik rivojlanishi tahlili (Xorazm viloyati misolida)	391
Aminboy Sa'dullayev , i.f.n, dotsent, Dilshod Vaisov , magistr, Farhod Egamberganov , magistr	
Xizmatlar ko'rsatish korxonalarini soliqqa tortish amaliyoti va uni takomillashtirish	397
Pardayev Jamshid Muzaffarovich , tadqiqotchi	
Asosiy kapitalga yo'naltirilgan investitsiyalar: yutuqlar, kamchiliklar va yechimlari	403
Muxitdinova Kamola Alisherovna , PhD	
Directions of attracting foreign capital and specific characteristics of the eurobond transaction	407
Gafurov Olimjon , teacher, Kholmuminov Humoyun , teacher, Abrueva Sevinch , student,	
Формирование международных систем бухгалтерского учета в условиях глобализации экономики	411
Ф. Т. Абдувахидов , доцент, А. Ю. Нурмухаммедов , доцент	
Qishloqda turizmni tashkil etishning mamlakatimiz taraqqiyotiga ta'siri	417
Jo'rayeva Nargiza Abduvohidovna , dotsent	
Public debt, poverty and economic growth of Uzbekistan	420
Mirzamakhmudov Marufjan Mahamadsharif ugli	

O'ZBEKISTON SUG'URTA BOZORI RIVOJLANISHINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATI

Xasanov Xayrulla Nasrullayevich
TDIU Yoshlar masalalari va ma'naviy-ma'rifiy ishlar
dapartamenti rahbari, PhD

Annotatsiya: ushbu maqola O'zbekiston sug'urta bozorini rivojlantirish tendentsiyalari va asosiy ko'rsatkichlarini tahlil qilish, sug'urta bozorida faoliyat yuritayotgan sug'urta kompaniyalari faolitetining asosiy ko'rsatkichlari o'sishi haqida ma'lumot beradi.

Kalit so'zlar: sug'urta, sug'urta bozori, sug'urta mukofoti, sug'urta xizmat turi, sug'urta kompaniyalari, sug'urta to'lovlari, sug'urta koplamlari, sug'urta kompaniyalari.

Аннотация: в данной статье анализируются тенденции и основные показатели развития страхового рынка Узбекистана, приводится информация о росте основных показателей деятельности страховых компаний, работающих на страховом рынке.

Ключевые слова: страхование, страховой рынок, страховая премия, вид страховой услуги, страховые организации, страховые выплаты, страховая защита, обязательства страховых организаций.

Abstract: this article analyzes the trends and main indicators of the development of the insurance market of Uzbekistan, provides information on the growth of the main indicators of the activity of insurance companies operating in the insurance market.

Key words: insurance, insurance market, insurance premium, type of insurance service, insurance companies, insurance payments, insurance coverage, obligations of insurance companies.

KIRISH

Sug'urta bozori moliya va moliyaviy xizmatlar bozori tarkibida asosiy va muhim ishtirokchisi hisoblanadi. Shu bilan birga, sug'urta kompaniyalari sug'urta xizmatlarini ishlab chiqaruvchilar va moliyaviy vositachilar sifatida namoyon bo'ladi.

Sug'urta bozori moliyaviy sektorning ajralmas qismidir. Milliy iqtisodiyotda jismoniy va yuridik shaxslarning mulkiy mafaatlari turli xavf-xatarlardan samarali himoya qilishni ta'minlovchi moliyaviy vositalardan biri sug'urtadir.

Sug'urta bozori ijtimoiy va iqtisodiy funksiyalarni bajaradi:

Sug'urta bozorining iqtisodiy fuksiyasi sug'urtachilarning mulkiy manfaatlarini himoya qilishni kafolatlash maqsadida sug'urta bozori ishtirokchilari o'rtasidagi iqtisodiy munosabatlarni amalga oshirishdagi iqtisodiy munosabatlarni amalga oshirishdan iborat bo'lib, ularning moliyaviy xavfsizligini ta'minlashda ifodalanadi.

Ijtimoiy funksiya fuqorolarning ijtimoiy xavfsizligini amalga oshirishda va jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashni amalga oshiriladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Sug'urtaning mohiyati va o'ziga xos xususiyatlarini nazariy jihatdan tadqiq qilish xorijiy mamlakatlarning olimlari A. Manes, D. Bland, K. G. Vobliy, E. K. Babadjanyan, L. A. Orlanyuk-Maliskaya, S. Y. Yanova, V. V. Droshnev, U. V. Semyonova va boshqalar tomonidan o'rganilgan.

Shuningdek, mamlakatimiz iqtisodchi olimlaridan Q. M. Qo'ldoshev, M. A. Mirsadikov, X. M. Shennayev, I. X. Abduraxmonov, B. R. Shamsuddinov X. M. Boyev, O. T. Yuldashev, E. M. Maksumov, Sh. Zakirxodjayeva va boshqalar tomonidan sug'urtaning ilmiy-nazariy va amaliy jihatlari, xususiyatlari, ijtimoiy va iqtisodiy ahamiyati tadqiq etilgan. Sug'urtaning amaliy jihatlari bo'yicha ham o'zlarining fikrlarini bildirib o'tishgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu maqolada mavzu doirasida avval o'rganilgan tadqiqotlarni o'rganib, tahlil qilgan holda biz o'rganishimiz, yechim topishimiz kerak bo'lgan savollarni shakllantirib oldik. Endi mana shu savollar asosida O'zbekistonda sug'urta bozorini rivojlantirish bo'yicha ma'lumotlar yig'amiz. Yig'ilgan ma'lumotlarni tanlagan tadqiqot usullarimiz va tahliliy uslublarimizdan foydalanib chuqur tahlilini amalga oshiramiz. Tahlil qilib, olingan natija va yechimlarimizdan kelib chiqib xulosa qilamiz. Bu xulosalarimiz asosida sug'urta kompaniyalari uchun nazariy va amaliy taklif hamda tavsiyalar ishlab chiqishimiz mumkin bo'ladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Milliy sug'urta bozorining jadal rivojlanishini ta'minlash, iste'molchilarning sug'urta bozoriga bo'lgan ishonchini oshirish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 23.10.2021-yilda PQ-5265-sonli sug'urta bozorini raqamlashtirish va hayot sug'urtasi sohasini rivojlantirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida Qarori qabul qilingan. Unga muvofiq:

2022-yil 1-iyuldan boshlab:

sug'urtaning barcha turlarini (klasslarini) elektron shaklda amalga oshirishga ruxsat beriladi;

2023-yil 1-yanvardan boshlab majburiy sug'urtaning barcha turlari bo'yicha sug'urta polislarini qog'oz blankalarda rasmiylashtirish amaliyoti bekor qilinadi.

2022-yil 1-yanvardan 2025-yil 1-yanvarga qadar hayot sug'urtasi sohasida faoliyat yuritayotgan sug'urta tashkilotlarining mazkur faoliyati qismi uchun hisoblanadigan foyda solig'i bo'yicha belgilangan soliq stavkasi 50 foizga kamaytiriladi;

2022-yil 1-yanvardan 2024-yil 1-yanvarga qadar ish beruvchi tomonidan o'z xodimlari uchun baxtsiz hodisalardan ehtiyot shart sug'urta qilish va tibbiy sug'urta turlari bo'yicha tuzilgan sug'urta shartnomalari asosida O'zbekiston Respublikasida sug'urta faoliyatini amalga oshirishga litsenziyasi bo'lgan yuridik shaxslarga yo'naltiriladigan mablag'lar jismoniy shaxslarning jami daromadi sifatida qaralmaydi.

Jismoniy shaxslarning uzoq muddatli hayot sug'urtasi shartnomasi bo'yicha yo'naltirgan mablag'lari hamda ularga to'langan sug'urta to'lovi (sug'urta to'voni) O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksiga asosan soliqqa tortilmaydi:

2021-yil 23-noyabrda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan "Sug'urta faoliyati to'g'risida"gi qonun imzolandi. Qonun 72 moddadan iborat bo'lib, sug'urta faoliyatini tartibga solish, sohaga ilg'or xalqaro tajribalarni joriy qilish hamda sug'urta sohasidagi iste'molchilarning huquq va qonuniy manfaatlarini himoya qilishga qaratilgan. Shuningdek, sug'urta turlarini ko'paytirish, barqarorligini ta'minlash bilan mutanosib ravishda aholining sug'urta madaniyatini oshirish ham nazarda tutilgan.

Qonunda sug'urta bozorining professional ishtirokchilari (sug'urta tashkilotlari, sug'urta brokerlari, adjusterlar, assistanslar, aktuariylar, syurveyerlar) huquq va majburiyatlari aniq belgilandi. Sug'urta shartnomalarini elektron tarzda internet orqali tuzish jarayoni qonun bilan mustahkamlanmoqda.

Ushbu qonun bilan sug'urta bozori professional ishtirokchilari faoliyatini jonlantirish, shuningdek, umumiy sug'urta bozori professional ishtirokchilarining rolini oshirish orqali sug'urta bozori infratuzilmasini rivojlantirish va kengaytirish, sug'urta xizmatlari iste'molchilari va sug'urta faoliyatining boshqa subyektlari huquqlari himoyasini mustahkamlash, aholining bu boradagi savodxonligi va ishonchini oshirish, sug'urta bozorining ochiqqligi va oshkoraligini ta'minlash kabi masalalar qamrab olingan.

O'zbekiston sug'urta bozorining rivojlanish bosqichlarining natijasida sug'urta bozorida quydagicha natijalarga erishildi.

1 - j a d v a l: Sug'urta bozorining asosiy ko'rsatkichlari

Ko'rsatkichlar	Yillar									
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Sug'urta mukofoti	338,5	439,1	551,5	692,6	927,5	1635,2	2,313,9	2,213,7	3,7	6.2
Sug'urtaning YalMdagi ulushi	0,28%	0,30%	0,30%	0,35%	0,37%	0,39%	0,4%	0,4%	0,5%	0.6%
Sug'urta to'lovlari	66,9	74,6	111,0	130,5	270,0	460,8	813,5	737,5	1,2	2.6%
Investitsiya	526,6	623,7	758,1	867,5	1482,6	2010,7	2,711,9	3,382,6	3,7	4.8

Jadval ma'lumotlaridan shuni aytishimiz mumkinki, O'zbekiston sug'urta bozorida olib borilgan islohotlar natijasida sug'urta faoliyati kengayib, sug'urtaning o'zni O'zbekiston sug'urta bozori sezilarli darajada ijobiy tomonga o'zgartirdi.

O'zbekiston sug'urta bozori 2021-yil yakunlariga ko'ra 42 ta sug'urta kompaniyasi faoliyat ko'rsatayotgan bo'lib, shulardan 8 ta sug'urta kompaniya hayot sug'urtasi bilan qolgani umumiy sug'urta bilan shug'ullanadi. Ularning faoliyati 2021-yil yakunlariga ko'ra sug'urta mukofoti bo'yicha quydagi ko'rsatkichlarga erishgan.

2-jadval: Umumiy sug'urta kompaniyalar tomonidan 2021-yil yakunlari bo'yicha yig'ilgan sug'urta mukofoti, mln. so'mda¹

Sug'urta kompaniyalari nomi	Sug'urta mukofotlari		
	31.12.2020	31.12.2021	O'zgarish, %
Umumiy	1 879 346	2 996 541	+59,4%
"O'zbekinvest" EISK AJ	262 869	385 385	+46,6%
"Gross Insurance" MChJ	251 773	343 817	+36,6%
"O'zagrosug'urta" AJ	178 203	260 975	+46,4%
"Apex Insurance" MChJ	120 337	229 112	+90,4%
"Kafolat sug'urta kompaniyasi" AJ	149 363	223 750	+49,8%
"My Insurance" MChJ	101 310	185 284	+82,9%
"Alfa Invest" MChJ	97 295	156 314	+60,7%
"Euroasia Insurance" QK MChJ	144 932	154 390	+6,5%
"Temiryo'l-sug'urta" MChJ	52 788	135 316	+156,3%
"Kapital sug'urta" AJ	49 432	116 805	+136,3%
"Kafil sug'urta" MChJ	50 006	100 201	+100,4%
"Imkon sug'urta" MChJ	29 749	77 524	+160,6%
"PSB Insurance" MChJ	48 031	72 402	+50,7%
"Asko-Vostok" MChJ	35 099	61 103	+74,1%
"Asia Inshurans" MChJ	51 436	55 720	+8,3%
"Alskom" AJ	44 109	52 573	+19,2%
"Ingo-Uzbekiston" AJ	37 545	40 651	+8,3%
"Xalq sug'urta" MChJ	29 066	39 991	+37,6%
"Inson" MChJ	17 128	36 572	+113,5%
"Hamkor sug'urta" MChJ	25 110	35 218	+40,3%
"Ishonch BSK" MChJ	16 536	32 702	+97,8%
"Global Insurance Group" MChJ	12 652	30 587	+141,8%
"Semurg Insurance" QK MChJ	243	24 780	>+1000%
"Universal sug'urta" AJ	25 566	21 552	-15,7%
"Perfect Insurance" MChJ	9 120	21 275	+133,3%
"DD General Insurance" MChJ	9 961	20 643	+107,2%
"Sharq-sug'urta" MChJ	-	18 672	0%
"Trust-Insurance" MChJ	-	16 571	0%
"Aria Sug'urta Tashkiloti" MChJ	842	13 081	>+1000%
"Omad sug'urta" MChJ	14 284	12 282	-14,0%
"Garant Insurance Group" MChJ	11 795	11 515	-2,4%
"Impex Insurance" MChJ	-	5 124	0%
"Unipolis" MChJ	2 765	3 184	+15,2%
"Azimuth Insurance Company" XK MChJ	-	1 468	0%

Jadval ma'lumotlarga sug'urta kompaniyalari tomonidan yig'ilgan sug'urta mukofotlarining miqdori 2020-yilga nisbatan 2021-yilda sezilarli darajada oshgan. Umumiy miqdori 2 996 541 mlrd so'mni tashkil qilgan. Sug'urta bozorining yetakchi tashkilotlardan biri "O'zbekinvest", "Gross Insurance", "O'zagrosug'urta", "Kafolat sug'urta kompaniyasi" kompaniyalari bo'lib ularning faoliyati natijasiga ko'ra yig'ilgan sug'urta mukofotlar

¹ mf.uz. Moliya Vazirligini ma'lumotlari asosida tayyorlandi.

umumiy qiymatning asosiy qismini tashkil etadi. 2021-yilda o'z faoliyatini boshlagan "ARIA SUG'URTA TASHKILOTI" MCHJ, "SEMURG INSURANCE" MCHJ QK, "SHARQ – SUG'URTA" MCHJ, "TRUST-INSURANCE" MCHJ kompaniyalarni sug'urta mukofotlari faqat 2021-yilga to'g'ri keladi.

2022-yil ko'rsatkichlariga ko'ra umumiy sug'urta faoliyati bilan shug'ullanuvchi kompaniyalarining faoliyati natijasida sug'urta mukofotlari 6 231 726 trl so'mga yetgan bu ko'rsatkich 2021-yilga nisbatan +67,0% oshganini ko'rsatadi. Sug'urta kompaniyalardan biri "Garant Insurance Group" MCHJ faoliyati to'xtatildi.

3 jadval: 2022-yil yakunlariga ko'ra umumiy sug'urta tarmog'ida faoliyat ko'rsatayotgan sug'urta kompaniyalarining sug'urta to'lovlari bo'yicha ko'rsatkichi²

№	Sug'urta kompaniyalari nomi	31.12.2021	31.12.2022	O'zgarish, %
	Umumiy	612 684	1 087 567	+77,5%
1.	"APEX INSURANCE" AJ	35 131	252 316	+618,2%
2.	"O'ZBEKINVEST" EISK AJ	89 325	78 689	-11,9%
3.	"GROSS SUG'URTA KOMPANIYASI" AJ	56 209	76 793	+36,6%
4.	"KAPITAL SUG'URTA" AJ	40 288	66 662	+65,5%
5.	"KAFOLAT SUG'URTA KOMPANIYASI" AJ	33 669	59 713	+77,4%
6.	"ALSKOM SUG'URTA KOMPANIYASI" AJ	11 305	53 145	+370,1%
7.	"MY-INSURANCE" AJ ST	96 200	52 352	-45,6%
8.	"ALFA INVEST SUG'URTA KOMPANIYASI" AJ	21 289	47 058	+121,0%
9.	"O'ZAGROSUG'URTA" AJ	35 349	43 896	+24,2%
10.	"EUROASIA INSURANCE" AJ QK	36 080	39 679	+10,0%
11.	"GARANT INSURANCE GROUP" AJ	1 574	36 261	>+1000%
12.	"KAFIL SUG'URTA" AJ	27 185	34 983	+28,7%
13.	"ASIA INSURANCE SUG'URTA KOMPANIYASI" AJ	17 627	28 063	+59,2%
14.	"HAMKOR SUG'URTA" AJ	3 694	27 324	+639,6%
15.	"ASKO-VOSTOK" AJ QK ST	16 533	26 489	+60,2%
16.	"SHARQ-SUG'URTA" AJ	5 960	25 958	+335,5%
17.	"IMKON SUG'URTA" AJ	7 828	24 905	+218,2%
18.	"SQB INSURANCE SUG'URTA KOMPANIYASI" AJ	17 346	19 835	+14,4%
19.	"SEMURG SUG'URTA" AJ QK	3 632	15 193	+318,3%
20.	"GLOBAL INSURANCE GROUP" AJ ST	7 223	14 414	+99,5%
21.	"TEMIRYO'L SUG'URTA" AJ	13 162	11 984	-8,9%
22.	"INSON" AJ ST	2 956	11 269	+281,2%
23.	"IMPEX-INSURANCE" AJ	-	9 004	0%
24.	"INGO-UZBEKISTON" AJ	9 586	7 765	-19,0%
25.	"ISHONCH SUG'URTA KOMPANIYASI" AJ QK	8 395	6 790	-19,1%
26.	"XALQ SUG'URTA" AJ	3 790	4 868	+28,4%
27.	"DD GENERAL INSURANCE" AJ	3 028	2 530	-16,5%
28.	"UNIVERSAL SUG'URTA" AJ	3 838	2 018	-47,4%
29.	"OMAD SUG'URTA" AJ	802	1 885	+135,1%
30.	"MOSAIC INSURANCE COMPANY" AJ ST	244	1 874	+668,8%
31.	"PERFECT INSURANCE" AJ ST	2 885	1 868	-35,2%
32.	"ARIA SUG'URTA TASHKILOTI" AJ	211	1 203	+469,2%
33.	"TRUST-INSURANCE" AJ	45	631	>+1000%
34.	"UNIPOLIS" AJ ST	297	150	-49,3%

Jadval ma'lumotlaridan ko'rishimiz mumkinki, sug'urta kompaniyalar ichida yetakchi kompaniyalar bo'lib, "APEX INSURANCE" AJ "O'zbekinvest", "Gross Insurance", "KAPITAL SUG'URTA" AJ, "Kafolat sug'urta kom-

² mf.uz. Moliya Vazirligini ma'lumotlari asosida tayyorlandi.

paniyasi" hisoblanadi. Qolgan kompaniyalar asta sekin o'z faoliyati rivojlanib bormoqda. 2022-yil 1 087 567 trl so'mga yetdi va bu ko'rsatkich 2021-yilga nisbatan 612 684 mlyard so'mga nisbatan 77.5% ga o'sgan. Bu esa sug'urta kompaniyalarini to'lov qobiliyati o'sganligi va sug'urta munosabatlariga ishonchni oshib borayotganini bildiradi. Chunki sug'urta to'lovlari sug'urta kompaniyalari rivojidagi eng yaxshi reklama.

4-jadval: 2022-yil yakunlariga ko'ra umumiy sug'urta tarmog'ida faoliyat ko'rsatayotgan sug'urta kompaniyalarining sug'urta majburiyatlari bo'yicha ko'rsatkichi³

№	Sug'urta kompaniyalari nomi	Sug'urta majburiyatlari		
		31.12.2021	31.12.2022	O'zgarish, %
	Umumiy	1 227 790 487	2 073 999 369	+68,9%
1.	"EUROASIA INSURANCE" AJ QK	9 3 976 415	331 278 407	+252,5%
2.	"APEX INSURANCE" AJ	7 8 115 069	298 739 626	+282,4%
3.	"O'ZBEKINVEST" EISK AJ	1 51 506 486	297 920 260	+96,6%
4.	"TEMIRYO'L SUG'URTA" AJ	4 5 587 193	140 297 704	+207,8%
5.	"O'ZAGROSUG'URTA" AJ	9 0 722 580	131 431 820	+44,9%
6.	"GROSS SUG'URTA KOMPANIYASI" AJ	1 91 500 270	129 508 584	-32,4%
7.	"KAFOLAT SUG'URTA KOMPANIYASI" AJ	1 34 105 887	117 687 994	-12,2%
8.	"ALFA INVEST SUG'URTA KOMPANIYASI" AJ	6 1 497 457	110 559 318	+79,8%
9.	"INSON" AJ ST	2 1 197 449	64 119 429	+202,5%
10.	"KAPITAL SUG'URTA" AJ	5 3 447 394	51 561 799	-3,5%
11.	"SQB INSURANCE SUG'URTA KOMPANIYASI" AJ	3 4 339 431	49 954 671	+45,5%
12.	"INGO-UZBEKISTON" AJ	2 6 163 294	39 487 479	+50,9%
13.	"MY-INSURANCE" AJ ST	3 5 795 532	36 288 531	+1,4%
14.	"ALSKOM SUG'URTA KOMPANIYASI" AJ	3 1 600 511	34 412 473	+8,9%
15.	"ASIA INSURANCE SUG'URTA KOMPANIYASI" AJ	3 0 380 377	34 015 557	+12,0%
16.	"KAFIL SUG'URTA" AJ	2 4 948 527	29 035 251	+16,4%
17.	"IMPEX-INSURANCE" AJ	1 306 260	21 243 337	>+1000%
18.	"IMKON SUG'URTA" AJ	11 371 317	19 170 240	+68,6%
19.	"XALQ SUG'URTA" AJ	15 633 783	15 250 876	-2,4%
20.	"SHARQ-SUG'URTA" AJ	9 715 745	14 203 722	+46,2%
21.	"ASKO-VOSTOK" AJ QK ST	10 708 438	12 481 461	+16,6%
22.	"OMAD SUG'URTA" AJ	5 164 438	10 887 679	+110,8%
23.	"MOSAIC INSURANCE COMPANY" AJ ST	1 32 168	10 210 201	>+1000%
24.	"ISHONCH SUG'URTA KOMPANIYASI" AJ QK	7 336 597	9 169 164	+25,0%
25.	"TRUST-INSURANCE" AJ	4 571 307	8 662 106	+89,5%
26.	"SEMURG SUG'URTA" AJ QK	5 490 424	8 332 904	+51,8%
27.	"ARIA SUG'URTA TASHKILOTI" AJ	4 766 239	7 878 618	+65,3%
28.	"HAMKOR SUG'URTA" AJ	11 779 076	7 794 575	-33,8%
29.	"PERFECT INSURANCE" AJ ST	6 285 624	7 606 325	+21,0%
30.	"UNIVERSAL SUG'URTA" AJ	10 113 205	7 266 189	-28,2%
31.	"DD GENERAL INSURANCE" AJ	4 590 918	5 826 832	+26,9%
32.	"UNIPOLIS" AJ ST	8 746 669	5 262 953	-39,8%
33.	"GLOBAL INSURANCE GROUP" AJ ST	2 664 673	4 151 228	+55,8%
34.	"GARANT INSURANCE GROUP" AJ	2 529 735	2 302 056	-9,0%

Jadval ma'lumotlariga ko'ra 2022-yilda 2021-yilga nisbatan +68,9% oshganiga qaramasdan 2022-yil yakunlariga ko'ra umumiy sug'urta tarmog'ida faoliyat ko'rsatayot sug'urta kompaniyalarning soni 33 ta ga tushdi. "GARANT INSURANCE GRUP" AJ sug'urta kompaniyasining faoliyati to'xtatildi.

3 mf.uz. Moliya Vazirligini ma'lumotlari asosida tayyorlandi.

Umumiy sug'urta tarmog'i bo'yicha ishlab chiqiladigan sug'urta mahsulotlari qisqa muddatli bo'lib, sug'urta obyekti sifatida shaxsning mulkiy mafaatlari hisoblanadi.

Umumiy sug'urta tarmog'i bo'yicha sug'urta kompaniyalari o'zlarining mmjozlariga minglab sug'urta xizmatlarini taklif etadi.

Sug'urta kompaniyalar tomonidan taqdim etilayotgan sug'urta xizmatlari ham majburiy, ham ixtiyoriy shaklda bo'lishi mumkin. Faqatgina sug'urta kompaniyasi majburiy turdagi sug'urta xizmatlarini taklif etishi mumkin bo'lgan guvohnomaga ega bo'lishi talab etiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'zbekiston sug'urta bozori, ayniqsa, iqtisodiyotning o'sib borayotgani va aholi sonining ko'payishini hisobga olgan holda yanada rivojlantirish uchun salohiyatga ega. O'zbekistonda sug'urta bozorining rivojlanishiga hissa qo'shishi mumkin bo'lgan ba'zi usullar:

1. Sug'urta bozorida raqobatni rivojlantirish: raqobatni kuchaytirish uchun yangi sug'urta mahsulotlari va xizmatlari joriy etilishi, shuningdek, sug'urta polislari uchun stavkalarni kamaytirish mumkin. Bu sug'urtalanganlar sonining ko'payishiga va sug'urta mukofotlarining oshishiga olib kelishi mumkin.
2. Sug'urta xizmatlari sifatini oshirish: sug'urta kompaniyalari ishonchini oshirish uchun sug'urta xizmatlari va jarayonlari sifatini oshirish zarur. Bunga yangi texnologiyalarni joriy etish va xodimlarning malakasini oshirish orqali erishish mumkin.
3. Aholining sug'urta haqida xabardorligini oshirish: O'zbekistonda ko'pchilik sug'urta qanday ishlashi va u qanday imtiyozlar berishi mumkinligini tushunmaydi. Aholining sug'urta haqida xabardorligini oshirish uchun axborot kampaniyalari va ta'lim dasturlari zarur.
4. Qonunchilikni takomillashtirish: O'zbekistonda sug'urta bozorini rivojlantirish uchun sug'urtalanuvchilar va sug'urtalovchilar huquqlarini himoya qilishni ta'minlash maqsadida qonunchilikni takomillashtirish zarur. Bunga yangi qonunlar va tartibga solish mexanizmlarini joriy etish orqali erishish mumkin.
5. Mikrosug'urtani rivojlantirish: mikrosug'urta kam ta'minlangan aholini himoya qilishning samarali vositasi bo'lishi mumkin. Mikrosug'urtani rivojlantirish ixtisoslashgan tashkilotlar va aholi ehtiyojlarini qondiradigan mahsulotlarni yaratishni taqozo etadi.

Ushbu rivojlanish yo'llari O'zbekistonda sug'urta bozori hajmini oshirish va aholini himoya qilish darajasini oshirishga yordam beradi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Qo'ldoshev Q. M. O'zbekistonda hayot sug'urtasi va uni rivojlantirish muammolari. //Moliya ilmiy jurnali, 2014-y. 2-son.
3. Р. Азимов, Б. Шамсуддинов. Страховой рынок Узбекистана в условиях масштабных экономических реформ. Москва. Ж. Страховое дело. 2020, №3. Стр. 24–31.
4. Шамсуддинов Б. Р., Назаров А. А. Формирование резервов в страховании жизни: актуарные и законодательные основы. Журнал "Biznes-Ekspert", 2015, №12(96) Стр. 38–43
5. Сиганов А. А. Эффекты глобализации и интеракционные процессы на страховом рынке России Страховое дело // М.: Анкил, 2015, №7
6. Адамчук Н.Г. Современные тенденции развития страхования в мусульманских странах // Страховое дело, Москва, 2015 г. Август.
7. Quziyeva N.R. Sug'urta faoliyatida injiniring jarayonlarini qo'llash "Sug'urta kompaniyalari investision faoliyatini rivojlantirishning dolzarb muammolari" mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy onlayn konferensiyasi materiallari to'plami. 2020-y.

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2023. № 6

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

«Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot» jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi 26-uy.